

**ALAIN VAN DE BEKEN,
"PROVERBES YAKA DU ZAIRE"**

Karthala, Parijs, 1993, 351 blz. 170 FF.

De Yaka zijn een bevolkingsgroep uit de Bandundu-provincie, meer bepaald de zone Masi-Manimba en Gungu. Hun aantal wordt op 250.000 geschat. Zij bewonen de heuvelachtige beboste savanne ten zuiden van de as Kinshasa-Kikwit. Hun economische activiteiten bestaan hoofdzakelijk uit landbouw en jacht.

Het Kiyaka is een Bantutaal en wordt in de talenclassificatie van Gutrie onderverdeeld in de Zone H onder het nummer 31.

Linguïstisch vertoont het Kiyaka grote verwantschap met het Kisuku. In de culturele classificatie van Vansina (1963) zijn de yaka samen met Pelende, de Holo en de Suku terug te vinden in de groep *les peuples de l'entre Kwango-Kasaï*.

Dit mooi en verzorgd uitgegeven boek bestaat uit twee delen. De inleiding (4 blz.) handelt over de geografische situering van de Yaka, de manier waarop auteur het materiaal heeft verzameld en de doelstellingen en karakteristieken van de spreekwoorden.

Het eerste deel is het corpus van het werk, de presentatie, de vertaling en de interpretatie van de spreekwoorden. Schrijver is erin geslaagd in een periode van twintig jaar tweeduizend spreekwoorden te verzamelen. Op zich is dit een lovenswaardige verwezenlijking. Dit grote aantal genummerde spreekwoorden wordt in tien verschillende hoofdstukken onderverdeeld. Deze gaan achtereenvolgens over: de onzichtbare god; de mens in zijn magisch universum; de traditie; de chefs en notabelen; de verwantschap; de sociale relaties; sociale conflicten en traditionele verzoening; het huwelijk; de wijsheid en ten slotte de ervaring.

De auteur argumenteert deze onderverdeling niet volgens wetenschappelijke, religieuze of andere criteria. Hij stelt zich enkel het gemak van de lezer tot doel: "Pour aider le lecteur dans ses recherches, nous avons classé les proverbes par sujets " (p. 8). Wij zijn de laatste om te twifelen aan de goede bedoelingen van de auteur maar helaas is het moeilijk een uitdrukking in één bepaalde categorie onder te brengen. Spreekwoorden zijn immers een onderdeel van het dagelijks taalgebruik. Op spreekwoorden bestaan variaties en bovendien kunnen ze vaak op een verschillende manier geïnterpreteerd worden. De context bepaalt in grote mate de inhoudelijke waarde van het gezegde. Hierdoor is het moeilijk om de door auteur opgestelde indeling als gebruiksvriendelijk te beschouwen.

Nemen we bijvoorbeeld uitdrukking n° 544: "*Ndzila yeenda yinguumba, nzitu niimbini ndzala*" (De weg afgelegd door de grappenmaker, zijn verwant slaapt erop met lege maag). Deze uitdrukking wordt gebruikt om de (onverantwoorde) daden van een persoon verantwoordelijk te stellen voor de ongemakken die nakomelingen kunnen ondervinden. Omdat in de uitdrukking het woord verwant gebruikt wordt plaatst schrijver deze in hoofdstuk vier "de verwantschap". Volledig terecht, maar zonder aarzelen kan dit spreekwoord eveneens bij hoofdstuk vijf "de sociale relaties" ingedeeld worden.

Een tweede deel ten slotte bestaat uit een index (p. 301-340), een lijst van de meeste gebruikte woorden (p. 341) en een bibliografie (p. 343-347). De index van dit boek bestaat uit een uitgebreide woordenlijst Yaka - Frans. In deze lijst zijn ongeveer 2500 woorden opgenomen samen met het nummer dat overeenstemt met de uitdrukking waarin het woord voorkomt. Het Yaka is zoals alle andere Bantutalen een toontaal en daarom is het jammer dat de (hoge) tonen niet op de syllaben werden geplaatst.

Over de yaka in het algemeen en spreekwoorden in het bijzonder zijn reeds meerdere werken verschenen. In de beknopte bibliografie vermeldt de auteur er enkele. Deze lijst maakt geen aanspraak op volledigheid. Een aantal vroegere verschenen bijdragen over Yaka-spreekwoorden zijn er niet in opgenomen. Bijvoorbeeld H. Naessens, "Spreuken der Bayaka (1949), P. Verwilghe, "Bayaka-spreuken (1950-1951) en J. Pauwels "Spreuken der Bayaka" (1953) (allen verschenen in Kongo-Overzee) zouden in deze bibliografie niet mogen ontbreken.

Na lectuur van dit werk mogen we besluiten dat deze monografie een kostbare bijdrage betekent tot de kennis van de traditionele literatuur en de Yaka spreekwoorden. Wie zich ooit van een dergelijk werk van deze omvang heeft gekweten weet welke moeite en tijd hieraan dient besteed. Daarom kunnen we Alain van de Beken enkel dankbaar zijn dat hij een fragment van zijn rijke kennis over de Yaka te boek heeft gesteld.

Every issue of AFRICA FOCUS provides in the AFRICA REVIEW a survey of one or two African countries. The choice is related, if possible, to articles published in the issue.

The survey of the following countries has already been published :

ALGERIA in Vol. 7, 1991, nr. 3	NIGERIA in Vol. 5, 1989, nr. 3-4
ANGOLA in Vol. 4, 1988, nr. 3-4	RWANDA in Vol. 6, 1990, nr. 1
BENIN in Vol. 5, 1989, nr. 1-2	SENEGAL in Vol. 9, 1993, nr. 3-4
BURUNDI in Vol. 7, 1991, nr. 2	SIERRA LEONE in Vol. 10, nr. 1-2
BOTSWANA in Vol. 6, 1990, nr. 2	SWAZILAND in Vol. 7, 1991, nr. 3
CAMEROON in Vol. 7, 1991, nr. 4	SOUTH AFRICA in Vol. 5, 1989, nr. 1-2
GAMBIA in Vol. 8, 1992, nr. 1	TANZANIA in Vol. 7, 1991, nr. 1
GHANA in Vol. 8, 1992, nr. 2	TOGO in Vol. 4, 1988, nr. 1-2
IVORY COAST in Vol., 7, 1991, nr. 2	UGANDA in Vol. 8, 1992, nr. 1
KENYA in Vol. 7, 1991, nr. 1	ZAMBIA in Vol. 9, 1993, nr. 1-2
LIBERIA in Vol. 4, 1988, nr. 1-2	ZAIRE in Vol. 4, 1988, nr. 1-2
LIBYA in Vol. 4, 1988, nr. 3-4	ZIMBABWE in Vol. 6, 1990, nr.3-4
MADAGASCAR in Vol. 6, 1990, nr. 1	
MALI in Vol. 5, 1989, nr. 3-4	
MOROCCO in Vol. 6, 1990, nr. 2	
NAMIBIA in Vol. 7, 1991, nr. 4	